

Inwentaryzacja wielkości populacji nerek, lisów pospolitych, lisów polarnych, jenotów i tchórzzy utrzymywanych na polskich fermach*

**Grażyna Jeżewska-Witkowska¹, Hubert Kujawski², Kornel Kasperek¹,
Beata Horecka¹, Andrzej Zoń³, Małgorzata Piórkowska⁴**

¹*Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Katedra Biologicznych Podstaw Produkcji Zwierzęcej,
ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin*

²*Polski Związek Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych,
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa*

³*Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki PIB Chorzeli Sp. z o.o., 39-331 Chorzeli*

⁴*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa*

Wstęp

Wielkość produkcji skór zwierząt futerkowych w Polsce, a tym samym wielkość populacji stada podstawowego samic, jest uzależniona od sytuacji na światowym rynku skór futerkowych. Jak podaje Sławoń (2001), okresowe koniunktury i dekonunktury na aukcjach stymulują wzrost lub spadek produkcji skór futrzarskich. W ostatnich latach obserwuje się wyraźny wzrost pogołowia mięsożernych zwierząt futerkowych. Wielkość stada podstawowego, zarejestrowanego w Polskim Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych, wyniosła w 2000 r. łącznie około 55 tysięcy samic (Anonim, 2001), a w 2007 około 310 tysięcy samic, w tym około: 20 tysięcy samic lisów pospolitych, 290 tysięcy samic nerek i niecałe 1000 samic jenotów. Spektakularny wzrost ilości nerek jest spowodowany trwającą od kilku lat dobrą koniunkturą na skóry tych zwierząt (Nowak, 2007). Podane liczby są oczywiście szacunkowe i nie obejmują informacji o liczbie zwierząt utrzymywanych przez hodowców nie zrzeszonych w Związku. W porównaniu z krajami tradycyjnie kojarzonymi z hodowlą, jak Finlandia

czy Norwegia, gdzie zarówno wielkość hodowli, jak i liczba hodowców maleje, polski przykład dowodzi, że kraje, będące dużymi producentami żywności, są również miejscami, gdzie hodowla mięsożernych zwierząt futerkowych jest cały czas rozwijana, będąc ważnym ogniwem w produkcji rolniczej. Modelowym przykładem w tym aspekcie jest Dania, produkująca rocznie 13,5 mln skór nerek (2007/2008) (Kopenhagen Fur 2007/2008) oraz będąca liderem w produkcji trzody chlewnej oraz drobiu w Europie. Istotnym elementem, sprzyjającym rozwojowi jest konsekwentna polityka Związku Hodowców oraz Domów Aukcyjnych, które promują i propagują naturalne walory skór futerkowych. Oszacowanie wielkości populacji hodowlanych nerek, lisów i jenotów w Polsce może ułatwić: monitorowanie, planowanie i organizację pracy hodowlanej, gospodarkę ubocznymi produktami pochodzenia zwierzęcego (Dowgiałło, 2009), określenie wielkości produkcji skór oraz określenie zapotrzebowania na środki produkcji, w tym: pasze, leki, szczepionki, klatki itp. Może też być odpowiedzią na pytanie, na ile hodowla nerek, lisów pospolitych i jenotów stanowi zagrożenie dla równowagi środowiska przyrodniczego.

Dlatego, celem badań było oszacowanie wielkości populacji hodowlanych nerek amerykańskich, lisów pospolitych, lisów polarnych,

---

*Praca finansowana ze środków NCBiR, projekt rozwojowy nr 12-0140-10.

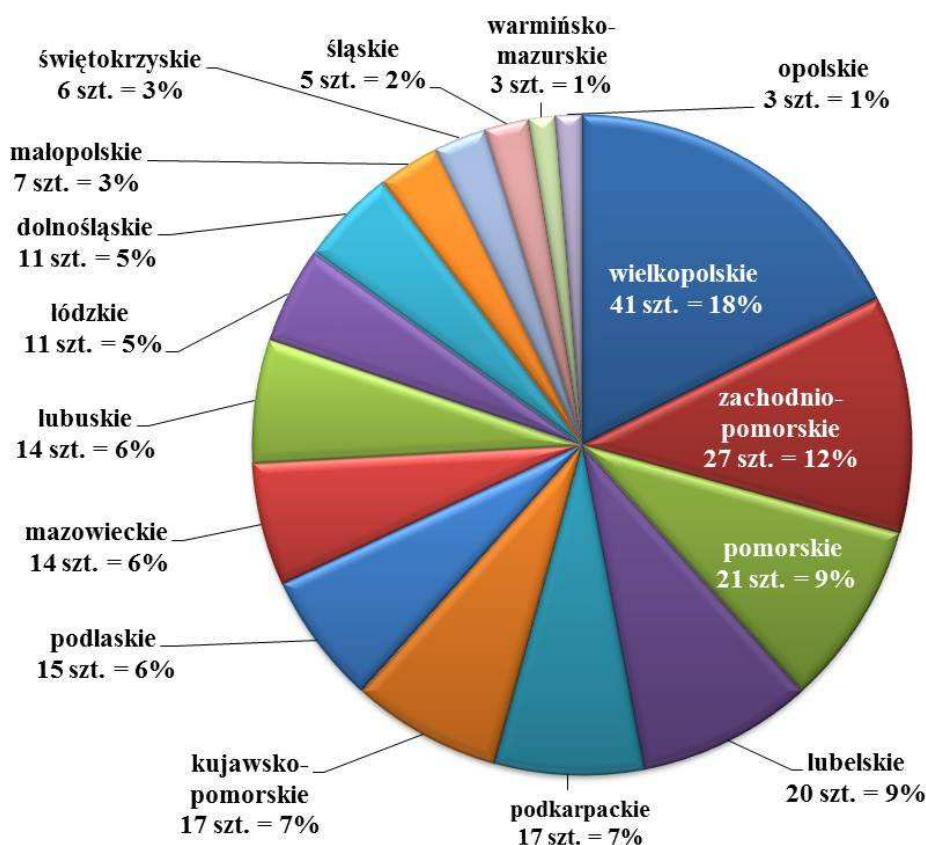
jenotów i tchórzy w Polsce z uwzględnieniem podziału administracyjnego kraju.

Materiał i metody

Wykonano badania ankietowe. Anonimowe ankiety dotyczyły liczby samic stada podstawowego: nerek, lisów pospolitych, lisów polarnych, jenotów i tchórzy. W ankiecie uwzględniono podział na odmiany barwne poszczególnych gatunków oraz podział ze względu na pochodzenie zwierząt według granic administracyjnych województw. Ponadto, zebrano informacje na temat średniej liczby potomstwa od jednej samicy oraz liczby zwierząt, które wydostały się z terenu ferm. Ankiety zostały rozesłane przez Polski Związek Hodowców i Producentów

Zwierząt Futerkowych do wszystkich hodowców zrzeszonych i współpracujących ze Związkiem w Polsce. Do 30 listopada 2011 r. otrzymano 232 ankiety (rys. 1).

Dla przejrzystości wyników zebrane dane pogrupowano w regiony. W obrębie regionu wschodniego znalazły się województwa: podlaskie, lubelskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie, regionu centralnego: mazowieckie i łódzkie, regionu południowego: świętokrzyskie, małopolskie, śląskie, opolskie i dolnośląskie, regionu zachodniego: lubuskie i zachodniopomorskie oraz regionu północnego: kujawsko-pomorskie i pomorskie. Wyodrębniono jeden subregion, pokrywający się z województwem wielkopolskim. Był to region o największej liczbie ferm (41) oraz zwierząt hodowlanych (205 955 osobników) (ryc. 1).

Ryc. 1. Liczba ankiet nadesłanych z poszczególnych województw
 Fig. 1. Number of questionnaires returned from different provinces

Wyniki i ich omówienie

Liczba otrzymanych ankiet odpowiadała

liczbie ferm w danym województwie (ryc. 1). Niemal 50% ferm jest zlokalizowanych w 4 województwach: wielkopolskim, zachodniopomor-

skim, pomorskim i lubelskim. Marginalna produkcja futrzarska, około 10% wszystkich ankietowanych ferm, jest zlokalizowana w województwach: małopolskim, świętokrzyskim, śląskim, warmińsko-mazurskim i opolskim.

Na podstawie ankiet określono całkowitą ilość samic stada podstawowego norek na 583 450, lisów pospolitych – 16 169, lisów polarnych – 4832, jenotów – 570 i tchórzy – 148 osobników. W przypadku tchórzy należy zaznaczyć, że większość z nich jest przeznaczona do dalszej odsprzedaży jako zwierzęta towarzyszące. Ze względu na małą liczebność tchórzy na fermach w dalszej części pracy udział tej populacji nie będzie analizowany.

Wśród badanych gatunków zwierząt futerkowych największy udział mają norki, stanowiąc 96,4% całkowitej liczby hodowlanych zwierząt futerkowych. Największe populacja tego gatunku hodowana jest w Wielkopolsce (35%) oraz regionie zachodnim (47,9%) (ryc. 2). W pozostałych regionach rozlokowane jest zaledwie 17,36% populacji. Niecałe 600 tys. samic reprodukcyjnych jest znaczącą liczbą w światowej produkcji tego gatunku. Średnia wielkość stada norek w Polsce to 2515 samic hodowlanych, przy czym największe stada znajdują się w regionie zachodnim (średnio 6817 samic) oraz w województwie wielkopolskim (średnio 4944 samic). W pozostałych regionach wielkość ferm jest w granicach 500–850 samic stada podstawowego. Większe stada można jeszcze znaleźć w województwach: warmińsko-mazurskim (1520 samic), mazowieckim (1139 samic), opolskim (2643 samic) oraz kujawsko-pomorskim (1135 samic).

Z uwagi na fakt, że dwa regiony wiodące w liczbie ferm, tj. zachodni i województwo wielkopolskie, charakteryzują się również największymi stadami, można stwierdzić, że są to centra hodowli norek. Najwięcej norek hoduje się w kolorze brązowym – aż 60,7%. Spośród pozostałych odmian barwnych najczęściej występują norki czarne (18,06%) oraz białe (7,3%). Ogólnie we wszystkich województwach przeważają norki brązowe, zajmując na fermach od 52 do 84,9% samic hodowlanych. Najmniej norek brązowych hoduje się w województwie zachodniopomorskim (52%), przy czym z uwagi na to, że jest to rejon o największych stadach tego gatunku, daje to liczbę 102 856 samic. W rejonie tym następnymi pod względami liczebności od-

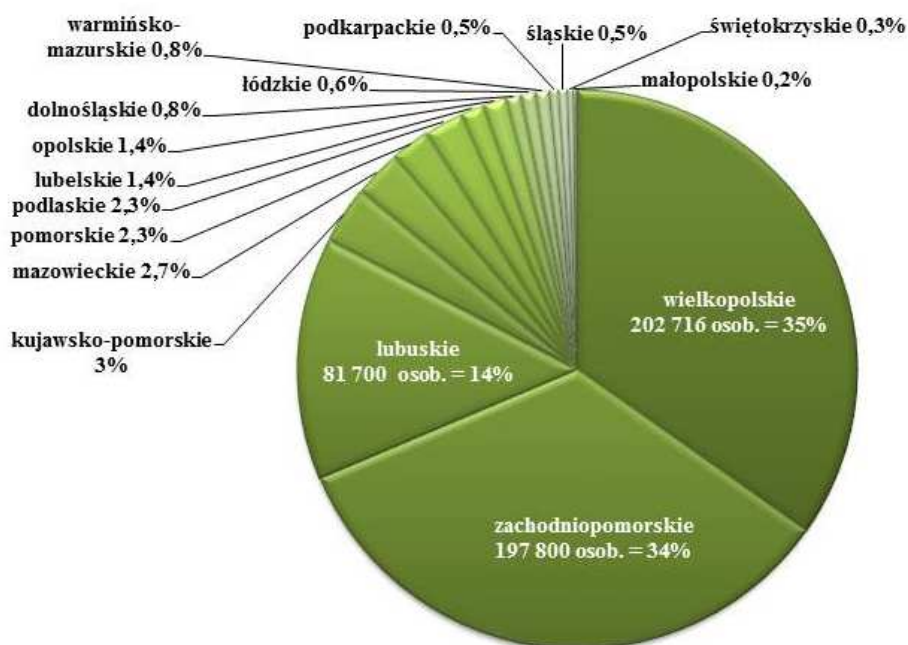
mian są norki czarne (24%, tj. 47 472 samice) oraz białe (10%, tj. 19 780 samic). W kolejnym wiodącym regionie – województwie wielkopolskim hoduje się 62,2% norek brązowych (126 116 samic), a następane odmiany pod względem liczebności to norka czarna (16,69%, tj. 33 830 samic) i krzyżak (6,9%, tj. 13 930 samic). W Polsce na 1 km² powierzchni kraju przypada średnio 1,87 samicy norki hodowlanej. W porównaniu z wiodącym w tej hodowli krajem, jakim jest Dania (83,5 norki na 1 km²), jest to prawie 45 razy mniejsze zagęszczenie. Największe zagęszczenie występuje w województwach zachodniopomorskim (8,64 samic) i wielkopolskim (6,8 samic). Jest ono zdecydowanie niższe niż w Danii, jednak odbiega bardzo od pozostałych regionów kraju. Z tego względu powinno się tam zwracać szczególną uwagę na jakość funkcjonujących ferm. Średnia liczba potomstwa od jednej samicy norki wynosi w Polsce 3,77 młodych – na fermach wielkotowarowych ilość młodych po odsadzeniu do momentu pozyskania skór jest niższa w porównaniu z niewielkimi fermami rodzinnymi, powstałymi w ostatnich 10 latach. Istnieje również duża zależność od umaszczenia norki. Należy zaznaczyć, że w przypadku norek o umaszczeniu velvet oraz na fermach, gdzie występuje choroba aleucka, średnia liczba odchowanych zwierząt jest niższa w porównaniu z norkami średniowłosymi i na fermach ze zdrowymi zwierzętami.

Lis pospolity został zadeklarowany w kraju na poziomie 16 169 samic stada podstawowego. Najwięcej lisów hodowanych jest w rejonie wschodnim (33,1% populacji) oraz w województwie wielkopolskim (14,8%), a najmniej w rejonie zachodnim (6,1%) (ryc. 3). Średnia wielkość stada lisów pospolitych wyniosła 90 samic stada podstawowego. Największe stada utrzymywane są w rejonie wschodnim (126 samic) oraz centralnym (122 samice), a najmniejsze w zachodnim (31 samic). W Polsce odmianą barwną lisa pospolitego, hodowaną najpowszechniej jest lis srebrzysty. Jego pogłowie to 15 211 samic hodowlanych, co stanowi 94,08% populacji. Spośród pozostałych odmian najliczniej występuje lis płomienisty (2,68%) oraz krzyżak (1,32%).

W województwach warmińsko-mazurskim, małopolskim, śląskim i zachodniopomorskim występują wyłącznie lisy srebrzyste. Najwięcej różnorodnych odmian barwnych lisa po-

spolitego hoduje się w województwach podkarpackim i świętokrzyskim. Średnia liczba potom-

stwa od jednej samicy lisa wynosi w przypadku lisów pospolitych 2,53 osobnika.

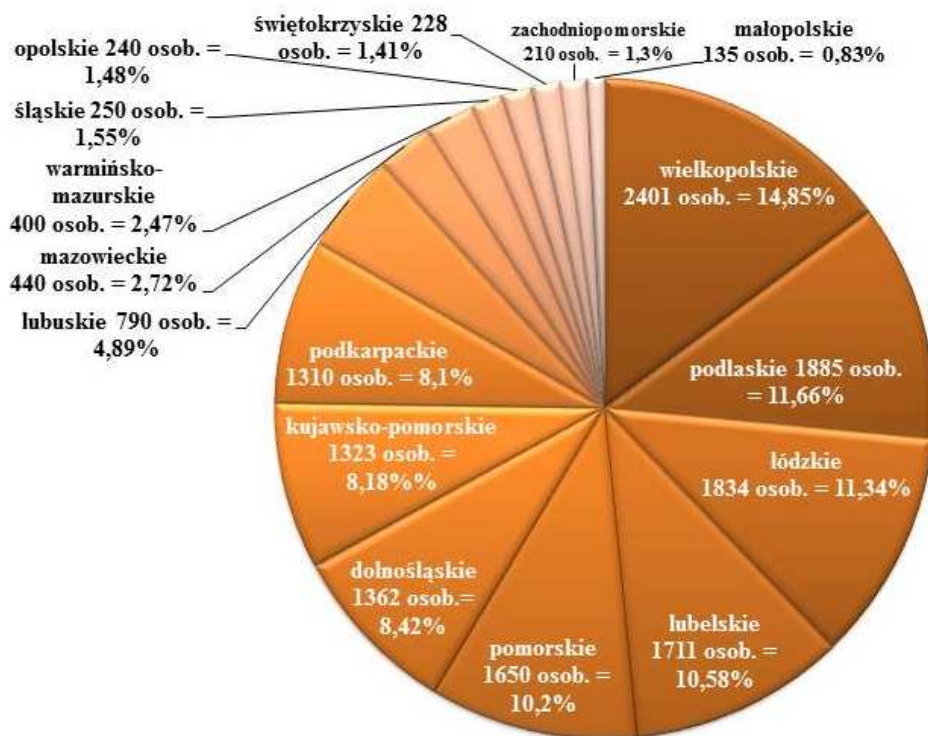

Ryc. 2. Liczba samic stada podstawowego norek w 2011 r. z podziałem na poszczególne województwa
Fig. 2. Number of foundation stock female minks in 2011 by province

Norka pastelowa – Pastel mink

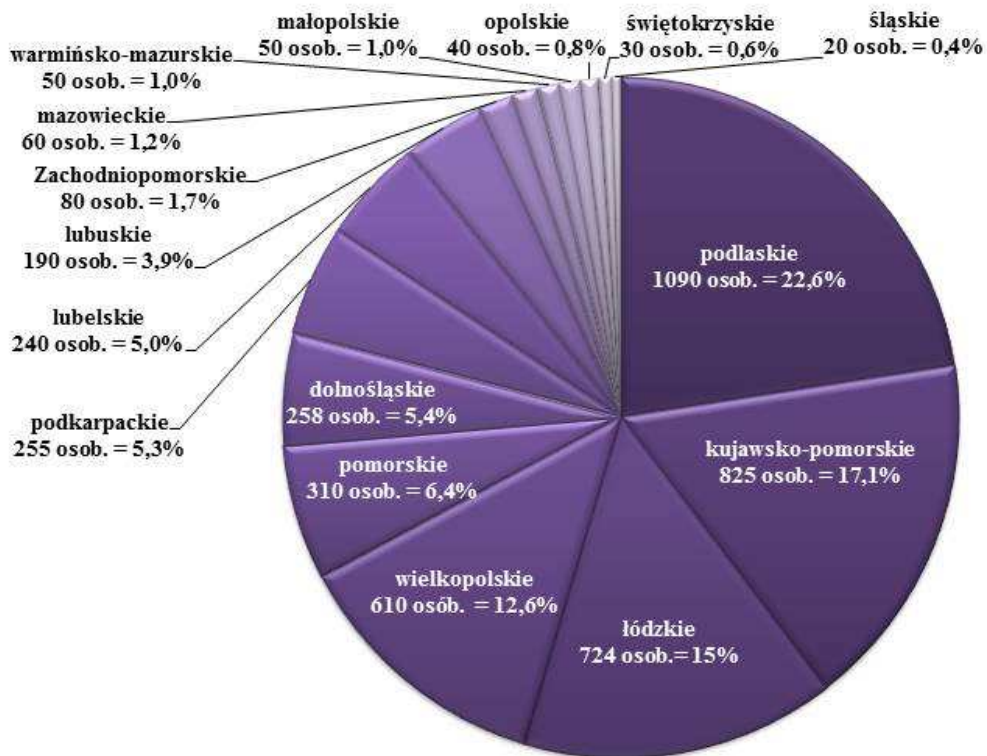
Ryc. 3. Liczba samic stada podstawowego lisów pospolitych w 2011 r. z podziałem na poszczególne województwa
 Fig. 3. Number of foundation stock female common foxes in 2011 by province

Lisy pospolite – Common foxes

Najwyższe liczebności lisa polarnego znajdują się na fermach w województwach: podlaskim, kujawsko-pomorskim i łódzkim (ryc. 4). Podobnie jak w przypadku lisa pospolitego, największa liczba zwierząt utrzymywa-

na jest w regionie wschodnim. Ponad 90% lisów polarnych posiadało umaszczenie niebieskie, a 10% białe. Średnia liczba potomstwa od jednej samicy lisa wynosi w przypadku lisów polarnych 4,05 osobnika.

Ryc. 4. Liczba samic stada podstawowego lisów polarnych w 2011 r. z podziałem na poszczególne województwa

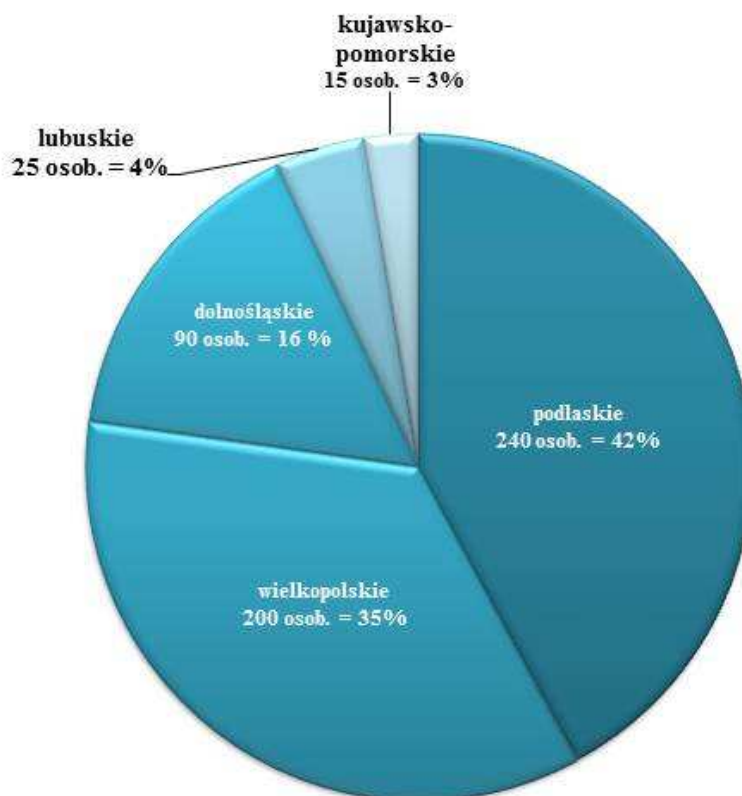
Fig. 4. Number of foundation stock female arctic foxes in 2011 by province

Kolejnym analizowanym gatunkiem były jenoty, których hodowla jest już marginalna i zazwyczaj prowadzona jednocześnie z lisami pospolitymi. W Polsce hodowcy zadeklarowali zaledwie 570 samic hodowlanych jenota, przy czym w wielu województwach gatunku tego nikt

już nie hoduje. Najwięcej jenotów znajduje się w województwie podlaskim (240 samic) oraz w Wielkopolsce (200 samic). Pozostałe фермы są w województwach: dolnośląskim (90 samic), lubuskim (25 samic) i kujawsko-pomorskim (15 samic) (ryc. 5).

Jenoty – Finnraccoons

Ryc. 5. Liczba samic stada podstawowego jenotów w 2011 r. z podziałem na poszczególne województwa
Fig. 5. Number of foundation stock female raccoon dogs in 2011 by province

Jak wynika z ankiet, hodowcy nie mają problemów z uciezkami zwierząt hodowlanych do środowiska naturalnego. Sytuacje takie zdarzają się sporadycznie. W 2011 r. odnotowano jedynie 21 takich przypadków. Farmy norek to w znakomitej większości obiekty nie starsze niż 10-letnie, dysponujące odpowiednio zaawansowanymi zabezpieczeniami, utrudniającymi przedostawanie się zwierząt poza teren hodowli. Hodowcy odnotowali pojedyncze przypadki na niewielkich fermach w centralnej Polsce – ilość norek, które wydostały się poza fermę, to 12 sztuk. Sporadycznie zdarzają się zarejestrowane przez hodowców (9 osobników) przypadki wydostania się poza teren farmy lisów pospolitych. Lisy polarne i jenoty – ze względu na ich behavior – nie opuszczają klatek hodowlanych. Wyjątkowo, w województwie wielkopolskim uciekły 3 jenoty.

Podsumowanie

W ostatnich 20 latach nastąpił wyraźny

podział pod względem koncentracji produkcji norek i lisów w ujęciu geograficznym. Polska hodowla norek jest skupiona głównie w województwach zachodnich: zachodniopomorskim, wielkopolskim, lubuskim, kujawsko-pomorskim oraz pomorskim.

Lisy oraz jenoty są hodowane w większości we wschodniej części kraju, a największa liczba zwierząt znajduje się w województwach: wielkopolskim, podlaskim, łódzkim i lubelskim. Zwraca uwagę przede wszystkim tendencja do powiększania istniejących oraz powstawania nowych ferm na zachodzie kraju, głównie ze względu na większą łatwość pozyskiwania surowców paszowych (zakłady mięsne znajdują się w centralnej oraz zachodniej części kraju).

Nie bez znaczenia dla rolników pozostają także możliwości zakupu terenów z przeznaczeniem na działalność rolniczą właśnie w zachodniej Polsce (słabe gleby nie nadające się pod uprawy, tereny po byłych państwowych gospodarstwach rolnych).

Fermy zwierząt futerkowych, jako naturalne zakłady utylizacyjne, mające zdolność przerobu kilkuset tysięcy t produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego w ciągu roku, są alternatywą dla innych działów rolniczej produkcji zwierzęcej.

Stanowi to o systematycznym wzroście pogłowia mięsożernych zwierząt futerkowych – norek, lecz kosztem spadku populacji lisa po-

spolitego, polarnego i jenota (Kowalska i Bielański, 2011; Piórkowska, 2010). Nie należy pomijać także tradycji hodowlanych (na przełomie lat 70. i 80. XX w. było w Polsce ponad 7500 hodowców mięsożernych zwierząt futerkowych), co w połączeniu z możliwościami legislacyjnymi oraz koniunkturą na produkt finalny hodowli tłumaczy obecną tendencję wzrostową.

Literatura

Anonim (2001). Informacja o działalności Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych w 2000/2001. *Hod. Zwierz. Fut.*, 8 (10): 11–15.

Dowgiałło J. (2009). Zagadnienia związane ze zwierzętami futerkowymi w świetle propozycji nowego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady regulującego przepisy sanitarne dla ubocznych produktów zwierzęcych nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi. *Hod. Zwierz. Fut.*, 38: 45–48.

Kowalska D., Bielański P. (2011). Jenot – co dalej w polskiej hodowli? *Wiad. Zoot.*, XLIX, 2: 43–51.

Nowak D. (2007). Informacja o działalności Polskiego Związku Hodowców i Producentów Zwierząt Futerkowych. *Hod. Zwierz. Fut.*, 29: 18–19.

Piórkowska M. (2010). Lisy – perspektywy hodowli. *Wiad. Zoot.*, XLVIII, 4: 85–97.

Sławoń J. (2001). Rynek skór futerkowych w latach: 1991–2001. *Hod. Zwierz. Fut.*, 9 (11): 3–8.

Kopenhagen Fur, Annual Report 2007/2008; www.kopenhagenfur.com

ESTIMATING THE POPULATION SIZE OF MINKS, COMMON FOXES, ARCTIC FOXES, RACCOON DOGS AND POLECATS RAISED ON POLISH FARMS

Summary

Estimating the population size of breeding minks, foxes and raccoon dogs in Poland can help to monitor, plan and organize the breeding programme, to manage animal by-products, and to determine the range of pelt production and the need for means of production including animal feeds, drugs, vaccines, and cages. The aim of the study was to estimate the population size of breeding American minks, common foxes, arctic foxes, raccoon dogs and polecats in Poland with regard to the administrative division of the country. Therefore, in 2011, a questionnaire was sent to fur farm owners with questions about the number of foundation stock females:

minks, common foxes, arctic foxes, raccoon dogs and polecats. The questionnaire accounts for the classification of each species into colour varieties and according to the administrative borders of the provinces. Additional information was gathered concerning the average number of offspring from a single female and the number of animals that escaped from farms. Research shows a clear geographical division in terms of the concentration of mink and fox production. Polish mink farming is concentrated mainly in the western provinces: Zachodniopomorskie, Wielkopolskie, Lubuskie, Kujawsko-Pomorskie and Pomorskie. Foxes and raccoon dogs are farmed mostly in the eastern part of Poland, with the greatest number of animals being located in the Wielkopolskie, Podlaskie, Łódzkie and Lubelskie provinces.

Fot. w pracy: M. Piórkowska